

امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران و اولویت‌های منظومه اخلاق سیاسی

قدیر نظامی پور^۱
سیامک باقری چوکامی^۲
جعفر یوسفی^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۴/۲۵ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۳/۸/۲۱

فصلنامه آفاق امنیت / سال هفتم / شماره بیست و چهارم - پاییز ۱۳۹۳

چکیده

توجه به تأثیر اخلاق بر امنیت در رویکردهای جدید مطالعات امنیتی افزایش یافته است؛ در حالی که آموزه‌های دین مبین اسلام از قرن‌ها پیش سرشار از پیوستگی اخلاق با سیاست و به تبع آن امنیت است. در این میان اولویت‌های منظومه اخلاق سیاسی جایگاهی والا در نظام سیاسی دارد. اخلاق سیاسی در هر جامعه و هر نظام سیاسی ممکن است تولید قدرت و مشروعیت کند یا موجب امنیت‌زدایی و مشروعیت‌زدایی شود. با توجه به مفروض یادشده، هدف اصلی این تحقیق شناسایی اولویت‌های اخلاق سیاسی در امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران است. اهداف این پژوهش با گردآوری اطلاعات از اسناد و مدارک علمی و به روش پیمایشی به دست آمده است. یافته‌های میدانی تحقیق بیانگر آن است که به ترتیب مؤلفه‌های شجاعت و مرعوب نشدن در برابر دشمن، ترجیح منافع ملی، قانون‌گرایی، پای‌بندی به همبستگی و انسجام ملی، بصیرت و رازداری بیشترین وزن و اهمیت را در منظومه اخلاق سیاسی بر امنیت نرم دارند.

واژگان کلیدی

اخلاق سیاسی، امنیت نرم، جمهوری اسلامی ایران

۱. دکتری امنیت ملی، دانشیار دانشگاه عالی دفاع ملی
۲. دکتری امنیت ملی، استادیار پژوهشگاه امام صادق (ع)
۳. استادیار علوم سیاسی دانشگاه امام حسین (ع)

مقدمه

از دیرباز اخلاق جایگاه و اهمیت بسزایی در ابعاد مختلف زندگی بشر داشته است و امروز نیز در حوزه‌ها و حرفه‌های مختلف مانند مدیریت، اقتصاد، پزشکی، مهندسی، ورزش، رسانه و ... پایه‌ای ثابت در کنار سایر مؤلفه‌های تخصصی است و در قالب منشورهای اخلاق حرفه‌ای نمود یافته است. بدون تردید با توجه به حساسیت عرصه سیاست و سیاست‌ورزی در مقایسه با سایر مشاغل به علت تأثیر مستقیم آن بر حاکمیت، قدرت و امنیت نرم، همچنان حاکمیت اخلاق سیاسی، مهم و ضروری است؛ چنان‌که حضرت علی(ع) می‌فرماید: «الناسُ بأمرائهم ائمه منهم بآئمتهم» (مجلسی، ج ۷۸: ۴۶). در واقع تعالی و انحطاط جوامع به میزان زیادی به وجود فضایل و رذایل بستگی دارد. از برخی احادیث نبوی نیز مستفاد می‌شود که اگر نخبگان و سیاست‌مداران صالح باشند، جامعه‌ای متعالی و فاضل شکل خواهد گرفت و چنانچه این دو دسته راه فساد و انحطاط پیش گیرند، جامعه سیاسی نیز فرو خواهد پاشید. بنابراین «اگر نفوسی تزکیه نشده و تربیت نشده وارد شوند در هر صحنه، در صحنه توحید، در صحنه معارف الهی، در صحنه فلسفه، در صحنه فقه و فقهت، در صحنه سیاست، در هر صحنه‌ای که وارد شوند، اشخاصی که تزکیه نشدند و تصفیه نشدند و از این شیطان باطن رها نشدند، خطر اینها بر بشر خطرهای بزرگ است» (صحیفه نور، ج ۱۴: ۲۵۴). بنابراین در این مقاله تلاش شده است در چارچوب پژوهشی علمی، مسئله مهم اخلاق سیاسی بحث و بررسی و با رویکردی جامع اولویت‌های اخلاق سیاسی در امنیت نرم در قالب یک منظومه بازشناسی شود.

بیان مسئله

عالمان اخلاق، فلاسفه، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و سایر اندیشمندان، فراخور رویکرد مد نظرشان به اخلاق پرداخته‌اند. مطالعه مقایسه‌ای میان این رویکردها و تفاوت نگاه‌ها نشان می‌دهد موضوع اخلاق، واجد جنبه‌های کثیری است که هر یک در جای خود مهم و اساسی است. یکی از جنبه‌هایی که کمتر به آن پرداخته شده، رابطه اخلاق سیاسی با امنیت است. البته امنیت با رهیافت مضیق، جایگاهی برای اخلاق و نرم‌افزارگرایی قائل نیست؛ اما با توجه به توسعه مفهوم امنیت، به ویژه پیوند آن با باورداشتهای جامعه، به رعایت قواعد و اصول اخلاقی ویژه در عرصه سیاست و در جوامع مردم‌سالار تأکید شده است. بدان علت که جمهوری اسلامی ایران نظامی ارزشی و مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است، ضرورت وجود

اخلاق ویژه حوزه سیاست در آن مضاعف است. به لحاظ نظری، متون دینی، روایات اسلامی و دیدگاه‌های اندیشمندان اسلامی و محققان متأخر حوزه سیاست و امنیت بر این امر تأکید کرده‌اند که ارزش‌های اخلاقی در سطوح نخبگان در تحکیم‌بخشی یا زوال حکومت‌ها نقشی تعیین‌کننده دارند. آنچه مسلم است، میزان تأثیر ارزشی مؤلفه‌های اخلاق سیاسی بر امنیت نرم یکسان نیست؛ از این رو مسئله اصلی این تحقیق بازتعریف و سنجش اولویت عناصر منظومه اخلاق سیاسی در امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران است.

ضرورت و اهمیت موضوع

اخلاق در ارتباط با امنیت از دو منظر، اهمیت ساختاری و ضرورت تاریخی دارد: نخست، به‌عنوان قاعده کلی و اجتماعی که باید بر بازی قدرت حاکم باشد که این مهم از طریق نهادهای قانونی- نظارتی حاکم بر قدرت حاصل می‌شود. دیگری، اخلاق فردی سیاست‌ورزان و سیاست‌مداران و البته روشنفکران تا سیاست را به بازی قدرت صرف تقلیل ندهند و موجب دلزدگی و بی‌اعتمادی مردم به سیاست نشوند. نکته حائز اهمیت اینکه سیاست‌ورزی یک کنش انسانی است که بدون تخلق به ارزش‌های اخلاقی نمی‌تواند صلح و امنیت و آزادی را به ارمغان آورد.

هرچند درباره اخلاق مباحث بسیاری در حوزه مطالعات اسلامی مطرح شده که خود گنجینه‌ای ارزشمند است، در خصوص رابطه این مباحث با امنیت نرم و شناسایی اولویت مؤلفه‌های اخلاق سیاسی، کار علمی انجام نگرفته است؛ بنابراین پرداختن به این مباحث ضمن تولید و توسعه ادبیات نظری مربوط، در حوزه عمل نیز می‌تواند به توسعه و ارتقای امنیت نرم کمک کند.

اهداف: الف) شناسایی مؤلفه‌های اخلاق سیاسی؛ ب) سنجش وزن، اهمیت و اولویتهای مؤلفه‌های اخلاق سیاسی در امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران.

سؤال‌های پژوهش: مؤلفه‌های اخلاق سیاسی کدام‌اند؟ وزن و اهمیت مؤلفه‌های اخلاق سیاسی و اولویتهای تأثیرگذاری آن در عرصه امنیت نرم چگونه است؟
نوع و روش تحقیق: این تحقیق از نوع توسعه‌ای و کاربردی و از نظر روش، زمینه‌ای - موردی است.

روش و ابزار گردآوری اطلاعات: برای گردآوری اطلاعات از روش اسناد و مدارک علمی با ابزار فیش‌برداری و پیمایشی با ابزار پرسشنامه و برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شده است.

جامعه آماری و حجم نمونه: جامعه آماری این پژوهش را خبرگان دینی، علمی، امنیتی

و اجرایی تشکیل می‌دهند که تحصیلات حوزوی یا دانشگاهی (دست کم کارشناسی ارشد) یا بیش از ۱۵ سال سابقه کار سیاسی و امنیتی دارند و در سطح ملی فعالیت کرده‌اند. حجم نمونه در مجموع ۳۹۰ نفر بوده است که برآورد آن در این تحقیق بر مبنای فرمول کوکران با مبنای ۵ درصد خطا و ۹۵ درصد اطمینان است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها: به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک‌های آمار توصیفی برای محاسبات درصدی در قالب جدول‌های توزیع فراوانی و از آمار استنباطی برای تبیین رابطه متغیرها استفاده شد. برای بررسی فراوانی‌های مشاهده‌شده از آزمون «کای اسکور» معروف به آزمون X^2 (خی دو) و به منظور بررسی معنی‌دار بودن میزان وزن مؤلفه‌های موصوف از «آزمون t یک‌نمونه‌ای» و برای تعیین معنی‌دار بودن اهمیت آنها از آزمون «علامت» استفاده شد. همچنین برای مقایسه میزان وزن صفات موصوف از «آزمون تحلیل واریانس فریدمن» بهره گرفته شد.

مفهوم‌شناسی

۱. اخلاق سیاسی

اخلاق سیاسی واژه‌ای است که به تعریف و تفسیر روشنی نیازمند است؛ بنابراین تبیین جداگانه هر یک از دو مفهوم «اخلاق» و «سیاست» ضروری می‌نماید.

اخلاق: در تعریف مفهوم «اخلاق» گفته شده است: «فضیلت‌های مورد پذیرش عموم که از شرع، عرف، تاریخ و عقل برخاسته است» (کازمی، ۱۳۷۷: ۷۲). این مسکویه در کتاب تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق می‌گوید: «خُلُق همان حالت نفسانی است که انسان را به انجام کارهایی دعوت می‌کند بی‌آنکه نیاز به تفکر و اندیشه داشته باشد» (ابن مسکویه، ۱۳۸۱: ۵۱)؛ بنابراین «اخلاق ملکه نفسانی یا مجموعه صفات روحی و باطنی انسان است»؛ به عبارت دیگر «ملکه» کیفیتی است راسخ در نفس که زوال آن به سختی و کندی انجام می‌گیرد و موجب می‌شود افعال متناسب با آن کیفیت نفسانی به سهولت و بدون تأمل و مشقت شکل گیرد» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۷، ج ۱: ۲۴). در نهایت اخلاق به عنوان مجموعه قواعد و هنجارهایی است که کردار انسان را راهنمایی و مهار می‌کند. به بیان حضرت امام (رحمت الله علیه)، حلال مشکلات اجتماعی است: «آنها به کره مریخ هم بروند، به کهکشان‌ها هم بروند، باز از سعادت و فضایل اخلاقی و تعالی روانی عاجزند و قادر نیستند مشکلات اجتماعی خود را حل کنند؛ چون حل مشکلات اجتماعی و بدبختی‌های آنها محتاج راه‌حل‌های اعتقادی و اخلاقی است... ثروت و قدرت مادی و تسخیر فضا، احتیاج به ایمان، اعتقاد و اخلاق اسلامی دارد تا تکمیل و متعادل شود و در خدمت انسان قرار گیرد» (امام خمینی (ره)، ۱۴۰۱).

سیاست: مفهوم سیاست به «اخذ تصمیم و اجرای آن برای کل جامعه» (بشریه، ۱۳۸۰: ۲۶) گفته می‌شود. طبق این تعریف‌ها، گاه اندیشمندان دو مفهوم اخلاق و سیاست را با یکدیگر سازگار می‌پندارند و گاه ناسازگار (خراسانی، ۱۳۸۳: ۶۲، ۷۲، ۸۰ و ۸۵). همچنین برخی متفکران، اخلاق را بر سیاست بار می‌کنند و برخی دیگر سیاست را بر اخلاق (خراسانی، ۱۳۸۳: ۷۶، ۸۲ و ۸۹).

اخلاق سیاسی: برخی اخلاق سیاسی را اخلاقی کردن سیاست یا تنظیم روابط سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و... بر پایه اخلاق و عدالت دانسته‌اند (رنجبر، ۱۳۸۱: ۱۴)؛ اما از جمع بین سیاست و اخلاق می‌توان نتیجه گرفت که اخلاق سیاسی مجموعه‌ای از قواعد است که وجدان‌های پاک و آزاد انسانی به حسن یا لزوم رعایت آن در فعالیت‌های سیاسی حکم می‌کنند و شایسته می‌دانند همه بازیگران و فعالان سیاسی (چه در سطح داخلی چه در سطح بین‌المللی)، در رقابت‌ها و تعاملات میان خود به منظور حفظ مصالح و منافع مشترک بدان عمل کنند. البته این قواعد بعضاً از اموری نیست که با الزام قانونی و حقوقی همراه باشد و در صورت نقض هیچ مجازاتی جز فشار افکار عمومی، به خطر افتادن مصالح و کاهش کرامت و اعتبار نقض‌کننده بر آن نیست. «اخلاق سیاسی» شامل مجموعه‌ای از ضوابط و باید و نبایدهایی است که در مدیریت کلان سیاسی و رفتار، کنش، مواضع و عملکردهای کارگزاران حکومتی تجلی می‌یابد و آنان را به رعایت دقیق و عملی آموزه‌های اخلاقی متناسب با حرفه ملزم می‌سازد.

– مؤلفه‌های اخلاق سیاسی

اخلاق سیاسی مؤلفه‌هایی متعددی دارد که جدول زیر مهم‌ترین مؤلفه‌ها را احصا کرده و شاخص‌های آن را برشمرده است. نگارنده در این پژوهش از روش‌های مختلف برای استخراج این مؤلفه‌ها استفاده کرده است.

جدول ۱- مؤلفه‌های اخلاق سیاسی

مؤلفه‌ها	شاخص‌ها
صداقت	تطابق میان گفتار و عملکرد نخبگان سیاسی (در برابر تناقض میان گفتار و عملکرد)
	صراحت و شفافیت در بیان نخبگان سیاسی (در برابر ابهام در بیان)
	پایبندی به تعهد و وعده‌های داده‌شده (در برابر عوام‌فریبی)
	شهامت در پذیرش اشتباه (در برابر پافشاری و توجیه خطا)
بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی	زندگی ساده و در حد شأن نخبه (در برابر تجمل‌گرایی)
	نیندوختن ثروت (در برابر دنیاگرایی)
	اهل خطر بودن (در مقابل راحت‌طلبی)
قانون‌گرایی	رعایت قوانین و مقررات کشور در همه شرایط
	پایبندی و احترام به قوانین و مقررات کشور (در مقابل تسامح و بی‌قیدی در تبعیت از قانون)
	مسئولیت‌پذیری (در مقابل عدم پاسخگویی به اعمال و رفتار خود)

تشخیص و درک درست و به موقع شرایط (در برابر سطحی‌نگری و خوش‌باوری)	بصیرت
استقلال و ثبات رأی (در برابر تأثیرپذیری از فضاسازی‌های کاذب)	
مرعوب نشدن در برابر تهدیدهای دشمن)	ترجیح منافع ملی
مقدم داشتن منافع و مصالح نظام (در برابر بخشی‌نگری و ترجیح منافع فردی و گروهی)	
فدا کردن حق خود و گذشتن از آبروی خود به خاطر منافع)	
مقدم داشتن نظم عمومی بر مطالبات فردی و گروهی	
مقدم داشتن قانون و مقررات بر خواسته‌های شخصی و گروهی	
احساس مسئولیت و وفاداری به نظام	رازداری
سوءاستفاده نکردن از اطلاعات برای پیشبرد منافع شخصی و جناحی (در مقابل رانت‌خواری)	
رازداری (در برابر سستی و اهمال در حفظ اطلاعات)	
رعایت حریم خصوصی افراد (در مقابل سوءاستفاده از اسرار خصوصی افراد)	
حفظ اطلاعات طبقه‌بندی‌شده	
مکتوم داشتن اطلاعات مهم و حیاتی (حفظ اسرار نظام)	صبر و تحمل
رعایت حیطة‌بندی و حفظ حریم خصوصی	
سوءاستفاده نکردن از اطلاعات برای پیشبرد منافع جناحی	
انتقادپذیری (در برابر تحمل نکردن و بردباری نداشتن)	
سعه صدر در واکنش‌ها و تصمیم‌گیری‌ها (در برابر شتابزدگی در تصمیم‌گیری و عمل)	
انعطاف‌پذیری منطقی (در برابر لجاجت و سرسختی بی‌جا)	اعتدال
اعتدال در رفتار و گفتار (در برابر کنش‌های مخالف)	
رعایت عدل و انصاف (در برابر تبعیض و اجحاف)	
کنترل عواطف و احساسات	
تصمیم‌نگرفتن در حال خشم (کظم غیض)	
اظهار نقاط قوت در کنار نقاط ضعف	انصاف
رعایت عدالت و اجحاف نکردن به حقوق دیگران	
تبعیض روا نداشتن به ذی‌حق	
حق‌مداری و تحریف نکردن واقعیت‌ها	انسجام و همبستگی ملی
پای‌بندی به همبستگی ملی (در برابر سوءاستفاده از احساسات قومی و مذهبی و دامن زدن به اختلافات)	
افزایش نیافتن غیرمنطقی مطالبات خارج از توان ملی (در برابر سوءاستفاده از مطالبات مردم)	قاعده‌مندی (پای‌بندی به اصول مردم‌سالاری)
پای‌بندی به قواعد رقابت سیاسی سالم (در برابر رقابت‌های تعارض‌زا)	
رعایت حقوق اکثریت و اقلیت (سیاسی)	
احترام به آزادی‌های مشروع	
پذیرش مردم به عنوان صاحبان حق	مسئولیت‌پذیری
مسئولیت‌پذیری متناسب با توان (در برابر پذیرش بی‌محابای مسئولیت)	
پاسخگو بودن به مسئولیت در مقابل مراجع مربوط	
پاسخگو بودن به مردم در قبال اعمال و رفتار خود	خدمتگزاری
پذیرش مسئولیت متناسب با توانمندی	
اعتقاد به توزیع و گردش قدرت (در برابر انحصارطلبی)	
خدمتگزاری در برابر کسب قدرت به هر قیمت (شفیقتی خدمت در برابر تشنگی قدرت)	خدمتگزاری
پای‌بندی به همبستگی ملی (در برابر سوءاستفاده از احساسات قومی و مذهبی و دامن زدن به اختلافات)	

۲. امنیت نرم و قدرت نرم

تعریف امنیت^۱ به طور کلی امنیت مفهومی است که متوجه یک پدیده و اصل اساسی است و آن حفظ وجود خویش است. حفظ وجود هم به معنی کسب امنیت است. حفظ امنیت غالباً و در وهله نخست معطوف حفظ بقا و موجودیت خود به عنوان بالاترین منفعت است (مرادیان، ۱۳۸۹: ۵۶). در این چارچوب، امنیت ملی^۲ نیز «... شامل تعقیب روانی و مادی ایمنی است و اصولاً جزء مسئولیت حکومت‌های ملی است تا از تهدیدهای مستقیم ناشی از خارج در قبال بقای رژیم، شهروندان و شیوه زندگی شهروندان خود جلوگیری کنند» (ماندل، ۱۳۸۷: ۴۲).

امنیت نرم^۳ همان‌گونه که لیندلی-فرنیچ، کارشناس مرکز سیاست امنیتی ژنو، مطرح کرده است، در حال حاضر تعریف روشنی از امنیت نرم ارائه نشده است و کشورهای مختلف براساس شرایط خود به تعریف این واژه می‌پردازند و حتی می‌توان گفت از نظر برخی دولت‌ها، امنیت نرم اصلاً امنیت تلقی نمی‌شود (عبدالله خانی، ۱۳۸۸: ۴۶). بر همین اساس رینکون^۴ و همکارانش معتقدند: «...امنیت نرم به عنوان مفهومی غیرنظامی بر تهدیدهای بالقوه اقتصادی، سیاسی و اجتماعی برای یک دولت تمرکز دارد و می‌توان گفت ظاهراً امنیت نرم همه چیز (مگر محدوده دفاعی) را شامل می‌شود...» (Alfonso Rincón, 2006). لومجین نیز به امنیت از دریچه تهدیدهای نرم نگریسته و بر همین اساس معتقد است: «مشکلاتی مانند مسائل امنیت هسته‌ای، بیماری‌های واگیر، مهاجرت غیرقانونی، مسائل مرتبط با جنایات سازمان‌یافته که صرفاً هم داخلی نیستند» موضوعات تهدید و امنیت نرم به حساب می‌آیند (Nikita Lomagin, 2006). در حالی که امنیت نرم با رویکردی بومی، وضعیتی است که در آن بین «خواست‌ها» از یک سو و «داشته‌ها» از سوی دیگر، نسبتی متعادل وجود دارد؛ به گونه‌ای که در چارچوب سرمایه اجتماعی، نوعی رضایت را نزد بازیگران تولید می‌کند (افتخاری، ۱۳۸۸: ۲۵). متقابلاً تهدید نرم هر گونه اقدام غیرخسونت‌آمیز را شامل می‌شود که به ارزش‌ها و هنجارها هجوم برد و در حد نهایی موجب تغییر الگوهای رفتاری و خلق الگوهای جدید شود که با الگوهای رفتاری نظام حاکم تعارض داشته باشد (مطالعات گروهی دانشگاه دفاع ملی، ۱۳۸۸: ۸۰). تجلی و

- 1 . Security
- 2 . Security National
- 3 . Soft Security
- 4 . Rincón

نمود تهدید نرم در ابعاد اجتماعی، سیاسی و فرهنگی در مقایسه با سایر ابعاد بیشتر است و از اهمیت بیشتری برخوردار است (ذوالفقاری و عصاریان نژاد، ۱۳۸۹: ۱۵۳).

قدرت نرم: از نظر نای، قدرت نرم دستیابی به نتایج مطلوب از طریق جذب دیگران نه بهره‌گیری از محرک‌های مادی آنهاست. با این تعریف، قدرت نرم سه منبع اصلی فرهنگ ارزش‌های سیاسی و سیاست خارجی دارد (Nye, 2004: 29). کرانتزیک، پژوهشگر بنیاد کارنگی، در تعریف قدرت نرم به ارزش‌های اخلاقی نیز توجه و آن را این‌گونه تعریف می‌کند: «قدرت نرم به آن دسته قابلیت‌ها و توانایی‌های کشور اطلاق می‌شود که با به کارگیری ابزاری مانند فرهنگ، آرمان یا ارزش‌های اخلاقی به صورت مستقیم بر منافع یا رفتار یا موجودیت سایر کشورها اثر می‌گذارد» (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۳). با وجود این، محققان مختلف (برای مثال بلیس و دیگران، ۲۰۰۷) اذعان دارند که بین میزان تأکید یک فرهنگ بر ارزش‌های اخلاقی و پایبندی متولیان و حاملان آن فرهنگ به آن ارزش‌ها، با میزان قدرت نرم آن فرهنگ رابطه معناداری وجود دارد (الماس، ۱۳۸۸: ۴۳).

رویکرد نظری

در رویکردهای جدید مطالعات امنیتی توجهی ویژه به تأثیر اخلاق بر امنیت شده است. جیمز دبلیو چیلد^۱ از جمله اندیشه‌گرانی است که هر سیاستی را مبتنی بر دو گام اساسی تحلیل و طراحی عملی می‌داند که هر دو مرحله در حوزه امنیتی، در نهایت از ملاحظات اخلاقی تأثیر می‌گیرند. چارلز دبیلیو. کیگلی^۲ نیز با بهره‌گیری از شواهد تاریخی و ملاحظات نظری، دیدگاه طیفی از «واقع‌گرایان نیست‌انگار» را مبنی بر نقش‌آفرینی قدرت در عرصه معادلات بین‌المللی فارغ از حضور مؤثر و راهبردی ملاحظات ارزشی و اخلاقی، رد می‌کند (افتخاری، ۱۳۸۱: ۸۳-۸۰). به زعم هدلی آرکز،^۳ سیاست امنیتی پایدار تنها زمانی معنا می‌دهد که بستر ارزشی ثابت و قابل اتکایی پیش از آن فراهم آمده باشد. وی همچنین معتقد است خاستگاه فهم هر تهدیدی در نهایت «بستر اخلاقی» آن بازیگر است (افتخاری، ۱۳۸۱: ۳۹۰-۱۸۶).

در اندیشه‌های دینی نیز اخلاق جایگاهی بس والا دارد و تأثیر آن، همه ابعاد جامعه به ویژه حوزه سیاست و امنیت را دربرمی‌گیرد. البته اخلاق در سکولاریسم هیچ‌گونه

1 . James W. Child

2 . Charls W. Kegley

3 . Hedley Arkes

سنخیتی با اخلاق اسلامی ندارد؛ زیرا مبانی سکولاریسم (عقل، عرف، عقلانیت، علم و...) بر پایه غیروحی و توسل نیافتن به حضور خداوند شکل گرفته است (سبحانی، ۱۳۶۹: ۱۵). قدر مسلم اخلاقیات اموری ثابت، پایدار، کلی و نامحدودند. جاودانه بودن اخلاق به این معناست که اگر چیزی خوب است، برای همه و در همه عصرها و نسل‌ها خوب است و مردم هر زمان و مکانی لازم است آن را تحصیل کنند و همچنین است چیزهای بد (جوادی آملی، ۱۳۶۴: ۱۲۵). تأکید پیامبر اکرم (ص) بر اینکه اصل بعثت برای عرضه مکارم اخلاق است و تجارب پذیرفته‌شده‌ای مانند حکومت نبوی (ص) و دولت علوی (ع)، تماماً حکایت از آن دارد که قدرت تنها در صورتی تأیید دینی می‌یابد که در قالب اخلاق اسلامی فهم شود (نک: افتخاری، ۱۳۸۰: ۷۷-۵۵). آنچه به عنوان ادب در گفتمان اسلامی بر آن تأکید شده، دلالت بر همین نکته دارد و در مجموع نشان می‌دهد قدرت نرم در گفتمان اسلامی مبتنی بر اخلاق اسلامی است (نک: مهدوی کنی، ۲۰۰۲).

امام علی (ع) می‌فرماید: «عاقل‌ترین حاکم و زمامدار کسی است که خود را برای رعیت ادب و اصلاح کند تا جای اعتراض برای او باقی نماند. در این صورت لیاقت و شایستگی آن را خواهد داشت که رعیت را سیاست و امر و نهی کند» (آمدی، ۱۳۶۶، ج ۲: ۶۷۵).

اندیشمندان اسلامی مانند خواجه نصیر طوسی در اخلاق ناصری، غزالی در کیمیای سعادت و مکاشفه القلوب، فارابی در آرای مدینه فاضله و محقق نراقی در این زمینه مفصل نظریه‌پردازی کرده‌اند. برای نمونه از نظر نراقی، به هر اندازه جامعه و رهبران آن بیشتر در ناز و نعمت و تجمل‌خواهی فرو روند، به همان میزان از استحکام حکومت کاسته و به نابودی و زوال نزدیک‌تر می‌شوند (نک: مهاجرنیا، ۱۳۸۱). همچنین وی تهذیب اخلاق را منوط به تأمین امنیت و تأمین امنیت را در گرو عدالت سلطان قرار داده و امور کشورداری و رسیدگی به مسائل مردم را نیز تمام در قالب بحث عدالت و منوط به عدالت سلطان دانسته و وحدت و الفت در جامعه را از نتایج آن تلقی کرده است (نراقی، ۱۳۶۲: ۵۶).

اندیشمند بزرگ اسلامی فارابی نیز رسیدن به سعادت را جز از مجرای علم نظری به فضیلت‌های انسانی ممکن نمی‌بیند و دقیقاً در اینجا است که اخلاق سیاسی از درون رابطه میان اخلاق و سیاست تجلی می‌یابد. بر همین اساس اخلاق سیاسی یا اخلاق ویژه حوزه سیاست، ملاک و معیار تقسیم‌بندی مدینه‌های فارابی است (فارابی، ۱۳۵۸: ۱۴۴).

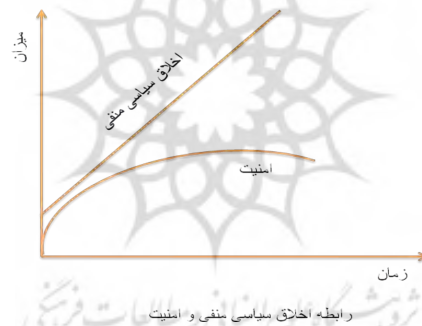
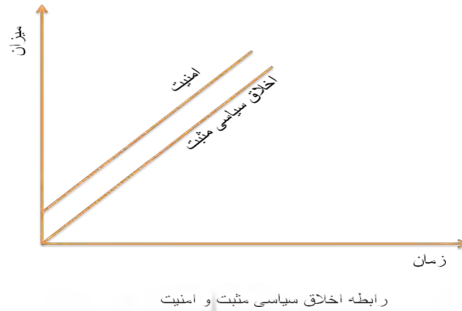
غزالی هم در کتاب نصیحه الملوک از اصول اعتقادی که سلطان باید به آن معتقد باشد، سخن به میان می‌آورد و اصول مذکور را که عمدتاً درباره توحید، نبوت و معاد است ریشه درخت ایمان می‌شمارد و می‌گوید اگر ریشه اعتقادات ضعیف و سست شود، آثار نابهنجار آن در شاخ و برگ‌های درخت وجود آدمی که همان رفتار و کردار اوست، ظاهر می‌شود. آن‌گاه غزالی ضرورت رعایت عدل و انصاف در حکمرانی را برای سلطان یادآور می‌شود (نک: غزالی، ۱۳۶۷).

بین اندیشمندان اسلامی، امام خمینی (ره) و رهبر معظم انقلاب که علاوه بر نظریه‌پردازی، حوزه عملی سیاست را تجربه کرده‌اند، به صورت شفاف‌تر رابطه اخلاق، سیاست، قدرت و امنیت را بیان فرموده‌اند؛ چنان که امام خمینی (ره) اصلاح و ارتقای معنوی و مادی کشور را منوط به تزکیه و تجلی اخلاق در زمام‌داران و نخبگان سیاسی که همان اخلاق ویژه در حوزه سیاست است می‌داند: «تا تزکیه در رده‌های بالا حاصل نشود و تصفیه در رده‌های بالا حاصل نشود، این مملکت و همه ممالکی که هستند، اصلاح نخواهند شد» (صحیفه نور، ۱۳۷۸، ج ۱۴: ۲۵۵). رهبر معظم انقلاب فاصله‌گیری سیاست از اخلاق و وجود افراد غیرمهدب در عرصه سیاست را دو خطر بزرگ دانسته‌اند و می‌فرمایند: «دو خطر سیاست را تهدید می‌کند: یکی این است که سیاست از اخلاق فاصله بگیرد و از معنویت و فضیلت خالی شود؛ یعنی شیطنتها بر سیاست غلبه پیدا کند؛ هواهای نفسانی اشخاص، سیاست را قبضه کند؛ منافع طبقات زورگو و زرسالاران جوامع، سیاست را به دست گیرد و به این سمت و آن سمت بکشاند. اگر این آفت به سیاست خورد، آن‌گاه همه صحنه اجتماعی انسان‌ها دچار عیب و آفت می‌شود. آفت دیگر سیاست این است که انسان‌های کوتاه‌بین، کودک‌منش و ضعیف، سیاست را در دست گیرند و زمام سیاست از دست‌های پر قدرت خارج شود و به دست انسان‌های بی‌کفایت بیفتند» (رهبر معظم انقلاب، ۱۳۸۰/۱۲/۱۲). بنابراین ایشان در این خصوص هشدار آشکاری به همه کارگزاران نظام داده‌اند: «اگر از اخلاق اسلامی دور شویم، اگر عدالت را فراموش کنیم، اگر مردمی بودن مسئولان کشور دست‌کم گرفته شود، اگر موضوع خدمت به مردم و فداکاری برای آنان از ذهن و عمل مسئولان حذف شود، اگر ساده‌زیستی و در سطح توده مردم بودن در ذهن مسئولان نباشد، آنگاه در چنین اوضاعی ساخت ظاهر نظام و پسوند نظام کاری از پیش نخواهد برد» (۱۳۸۷/۹/۲۴).

براساس رویکردهای نظری فوق، میان اخلاق و امنیت رابطه‌ای مستقیم برقرار

است. چنانچه ارزش‌های اخلاقی تأثیرگذار بر سیاست در بدنه اجتماع و سیاست گسترش یابد، ضریب امنیتی واحد سیاسی نیز افزایش خواهد یافت. متعاقباً در صورتی که بد اخلاقی‌ها در سپهر سیاست توسعه یابد، موجب کاهش ضریب امنیتی کشور می‌شود. نسبت بین اخلاق سیاسی را با امنیت می‌توان به صورت سلبی و ایجابی در نمودارهای زیر نمایش داد:

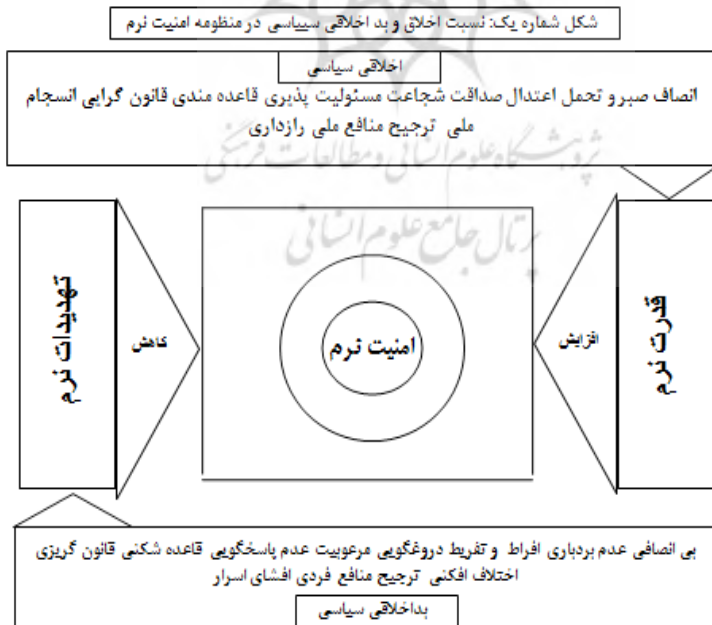
همان‌طور که ملاحظه می‌شود، اخلاق سیاسی و امنیت رابطه‌ای مستقیم دارند. اخلاق سیاسی مثبت، امنیت‌ساز و اخلاق سیاسی منفی امنیت‌سوز است. از آنجا که مقوله اخلاق از جنس نرم است، تأثیرات آن نیز طبیعتاً نرم‌افزاری است و در نسبت امنیت، بعد نرم‌افزاری آن را می‌تواند متأثر کند.

مدل مفهومی

براساس مبانی نظری، به میزان برخورداری عرصه سیاست از صفات اخلاقی، ضریب امنیت و قدرت نرم در یک واحد سیاسی کاهش یا افزایش می‌یابد. از رابطه‌ای که بین اخلاق و قدرت نرم از یک سو و بین قدرت نرم با امنیت نرم و تهدید نرم از سوی

دیگر وجود دارد، می‌توان نتیجه گرفت که اگر تجلی اخلاقیات سیاسی مثبت (شامل اصول اخلاقی شجاعت، بی‌اعتنایی به دنیا، صداقت، اعتدال، صبر و تحمل، بصیرت، انصاف و رازداری) و ارزش‌های سیاسی (مسئولیت‌پذیری، خدمتگزاری، قاعده‌مندی، انسجام ملی، ترجیح منافع ملی و قانون‌گرایی) به مثابه یکی از ارکان قدرت نرم در سپهر سیاست تقویت شود، قدرت نرم از همان ناحیه ظهور پیدا خواهد کرد. در این صورت اخلاقیات سیاسی مثبت موجب رفتارهای سیاسی مطلوبی می‌شود که نتیجه آن ایجاد اعتبار، اعتماد، وفاداری و جاذبه و نفوذ کارگزاران و ساختار است. به عکس، چنانچه اخلاقیات سیاسی منفی (شامل اصول اخلاقی افراط و تفریط، بردبار نبودن، سطحی‌نگری، بی‌انصافی، افشای اسرار، مرعوبیت و نیازدگی) و ارزش‌های سیاسی منفی (پاسخگو نبودن، قدرت‌طلبی، قاعده‌شکنی، اختلاف‌افکنی، ترجیح منافع فردی و گروهی و قانون‌گریزی) در عرصه سیاست حاکم شود، به تضعیف قدرت نرم و ظهور تهدید نرم خواهد انجامید. در این صورت اخلاقیات سیاسی منفی منجر به رفتارهایی سیاسی خواهد شد که نتیجه آن کاهش و زدودن اعتبار، اعتماد، جاذبه و نفوذ کارگزاران و ساختار است (نک: نمودار ۱)

نمودار ۱- نسبت اخلاق و بد اخلاقی سیاسی در منظومه امنیت نرم

یافته‌های تحقیق

در بررسی ادبیات تحقیق، ۱۴۰ صفت اخلاقی احصا، سپس از طریق جمع‌نخبگی، صفات مذکور غربالگری شدند و در نهایت ۱۴ صفت، امتیاز لازم را کسب کردند. سرانجام شاخص‌های هر یک از این صفات با روش علمی استخراج شد و از طریق پرسشنامه در جامعه نمونه‌ای با حجم ۳۹۰ نفر مورد سنجش قرار گرفت و از طریق نرم‌افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد.

۱. بررسی تعیین اهمیت شاخص‌های اخلاق سیاسی

۱. بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی: از مجموع پاسخگویان ۲۲ نفر (۵/۷ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۱۶ نفر (۲۹/۹ درصد) زیاد، ۱۵۸ نفر (۴۰/۷ درصد) متوسط، ۷۵ نفر (۱۹/۳ درصد) کم و ۱۷ نفر (۴/۴ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۱۵ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳ و ۳ است.

۲. قانون‌گرایی: از مجموع پاسخگویان ۸۳ نفر (۲۱/۴ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۲۴ نفر (۳۲ درصد) زیاد، ۱۳۹ نفر (۳۵/۸ درصد) متوسط، ۳۸ نفر (۹/۸ درصد) کم و ۴ نفر (۱ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۵۷ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳/۵ و ۳ است.

۳. بصیرت: از مجموع پاسخگویان ۵۵ نفر (۱۴/۲ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۷۴ نفر (۴۴/۸ درصد) زیاد، ۱۱۷ نفر (۳۰/۲ درصد) متوسط، ۳۸ نفر (۹/۸ درصد) کم و ۴ نفر (۱ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۵۶ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳/۵ و ۴ است.

۴. صداقت: از مجموع پاسخگویان ۲۵ نفر (۶/۴ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۴۹ نفر (۳۸/۲ درصد) زیاد، ۱۳۶ نفر (۳۴/۹ درصد) متوسط، ۷۲ نفر (۱۸/۵ درصد) کم و ۸ نفر (۲/۱ درصد) خیلی کم گفته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۲۸ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳ و ۴ است.

۵. ترجیح منافع ملی: از مجموع پاسخگویان ۱۲۳ نفر (۳۱/۷ درصد) میزان وزن این صفت را خیلی زیاد، ۹۵ نفر (۲۴/۵ درصد) زیاد، ۱۰۱ نفر (۲۶ درصد) متوسط، ۴۵ نفر (۱۱/۶ درصد) کم و ۲۴ نفر (۶/۲ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۶۴ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۴ و ۵ است.

۶. رازداری: از مجموع پاسخگویان ۴۹ نفر (۱۲/۶ درصد) میزان وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۴۹ نفر (۳۸/۴ درصد) زیاد، ۱۳۱ نفر (۳۳/۸ درصد) متوسط، ۵۱ نفر

۳/۵۲ (۱۳/۱ درصد) کم و ۸ نفر (۲/۱ درصد) خیلی کم گفته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۵۲ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳/۶۷ و ۴ است.

۷. صبر و تحمل: از مجموع پاسخگویان ۳۷ نفر (۹/۵ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۰۷ نفر (۲۷/۶ درصد) زیاد، ۱۳۴ نفر (۳۴/۵ درصد) متوسط، ۹۷ نفر (۲۵ درصد) کم و ۱۳ نفر (۳/۴ درصد) خیلی کم دانسته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۲۲ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳/۱ و ۳ است.

۸. اعتدال: از مجموع پاسخگویان ۴۰ نفر (۱۰/۳ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۴۰ نفر (۳۶/۱ درصد) زیاد، ۱۴۴ نفر (۳۷/۱ درصد) متوسط، ۵۶ نفر (۱۴/۴ درصد) کم و ۸ نفر (۲/۱ درصد) خیلی کم گفته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۲۹ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳ و ۳ است.

۹. انصاف: از مجموع پاسخگویان ۹۳ نفر (۲۴/۱ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۸۶ نفر (۲۲/۳ درصد) زیاد، ۱۳۴ نفر (۳۴/۷ درصد) متوسط، ۶۳ نفر (۱۶/۳ درصد) کم و ۱۴ نفر (۲/۶ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۴۹ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳ و ۳ است.

۱۰. پای‌بندی همبستگی و انسجام ملی: از مجموع پاسخگویان ۴۱ نفر (۱۰/۶ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۹۸ نفر (۵۱/۳ درصد) زیاد، ۱۲۳ نفر (۳۱/۹ درصد) متوسط، ۲۰ نفر (۵/۲ درصد) کم و ۴ نفر (۱ درصد) خیلی کم گفته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۵۶ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳/۵ و ۴ است.

۱۱. قاعده‌مندی: از مجموع پاسخگویان ۶۰ نفر (۱۵/۴ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۱۸ نفر (۳۰/۶ درصد) زیاد، ۱۳۶ نفر (۳۵/۲ درصد) متوسط، ۵۸ نفر (۱۵ درصد) کم و ۱۴ نفر (۳/۶ درصد) خیلی کم دانسته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۱۹ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳ و ۳ است.

۱۲. مسئولیت‌پذیری: از مجموع پاسخگویان ۶۹ نفر (۱۸ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۱۰ نفر (۲۸/۶ درصد) زیاد، ۱۰۰ نفر (۲۶ درصد) متوسط، ۸۴ نفر (۲۱/۹ درصد) کم و ۲۱ نفر (۵/۵ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۳۲ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳ و ۴ است.

۱۳. شجاعت و مرعوب نشدن در برابر دشمن: از مجموع پاسخگویان ۱۱۵ نفر (۲۹/۵ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۵۷ نفر (۴۰/۳ درصد) زیاد، ۷۴ نفر (۱۹ درصد) متوسط، ۳۲ نفر (۸/۲ درصد) کم و ۱۲ نفر (۳/۱ درصد) خیلی کم بیان کرده‌اند.

میانگین این پاسخ‌ها ۳/۸۳ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۴ و ۴ است. ۱۴ خدمتگزاری: از مجموع پاسخگویان ۴۰ نفر (۱۰/۴ درصد) وزن این صفت را خیلی زیاد، ۱۶۵ نفر (۴۲/۷ درصد) زیاد، ۱۱۵ نفر (۲۹/۸ درصد) متوسط، ۵۶ نفر (۱۴/۵ درصد) کم و ۱۰ نفر (۲/۶ درصد) خیلی کم گفته‌اند. میانگین این پاسخ‌ها ۳/۳۱ (از ۵ نمره) و میانه و مد آنها به ترتیب ۳/۵ و ۴ است.

۲. بررسی معناداری صفات

الف) آزمون t: به منظور بررسی معنی‌دار بودن وزن صفات مذکور، از آزمون t نمونه‌ای استفاده شد که نتایج آن در جدول زیر درج شده است:

جدول ۲- نتایج آزمون t یک نمونه‌ای برای بررسی وزن صفات

سطح معنی‌دار (Sig)	مقدار آماره t	خطای معیار میانگین	انحراف معیار	میانگین	تعداد نمونه	صفات
۰/۰۰۲	۲/۹۵	۰/۰۵۰۰	۰/۹۸۵۵	۳/۱۴۷۸	۳۸۸	بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی
۰/۰۰۰	۱۰/۴۵	۰/۰۵۴۴	۱/۰۷۱۰	۳/۵۶۸۳	۳۸۸	قانون‌گرایی
۰/۰۰۰	۵/۹۱	۰/۰۵۴۱	۱/۰۶۹۰	۳/۳۲۰۱	۳۹۰	صداقت
۰/۰۰۰	۱۰/۹۹	۰/۰۵۱۱	۱/۰۰۷۱	۳/۵۶۱۹	۳۸۸	بصیرت
۰/۰۰۰	۱۰/۵۹	۰/۰۴۹۵	۰/۹۷۴۴	۳/۵۲۴۱	۳۸۸	رازداری
۰/۰۰۰	۳/۸۹	۰/۰۵۵۵	۱/۰۹۳۲	۳/۲۱۵۶	۳۸۸	صبر و تحمل
۰/۰۰۰	۵/۷۶	۰/۰۵۰۳	۰/۹۹۱۷	۳/۲۸۹۹	۳۸۸	اعتدال
۰/۰۰۰	۱۲/۲۸	۰/۰۴۵۹	۰/۹۰۱۲	۳/۵۶۳۵	۳۸۶	پای‌بندی انسجام ملی
۰/۰۰۰	۳/۵۲	۰/۰۵۳۸	۱/۰۵۶۵	۳/۱۸۹۱	۳۸۶	قاعده‌مندی
۰/۰۰۰	۱۵/۲۰	۰/۰۵۴۸	۱/۰۸۲۹	۳/۸۳۳۳	۳۹۰	شجاعت و مرعوب نشدن برابر دشمن
۰/۰۰۰	۵/۷۰	۰/۰۵۴۳	۱/۰۶۶۹	۳/۳۰۹۶	۳۸۶	خدمتگزاری
۰/۰۰۰	۱۰/۳۸	۰/۰۶۱۶	۱/۲۱۳۱	۳/۶۳۹۴	۳۸۸	ترجیح منافع ملی
۰/۰۰۰	۸/۷۲	۰/۰۵۶۱	۱/۱۰۳۱	۳/۴۸۹۶	۳۸۶	انصاف
۰/۰۰۰	۵/۳۷	۰/۰۵۹۲	۱/۱۵۹۹	۳/۳۱۷۷	۳۸۴	مسئولیت‌پذیری

ب) آزمون علامت: به منظور اطمینان بیشتر از نتیجه به دست آمده و با توجه به ترتیبی بودن مقیاس اندازه گیری شاخص‌ها، از آزمون علامت نیز برای تعیین معنی دار بودن وزن صفات موصوف استفاده شد که نتایج این آزمون در جدول زیر درج شده است:

جدول ۳: نتایج آزمون علامت برای بررسی وزن صفات

سطح معنی دار (Sig)	میانگین	تعداد داده‌های			صفات
		بزرگ‌تر از ۳	مساوی ۳	کوچک‌تر از ۳	
۰/۰۳۸۲	۳/۰۰۰	۱۷۰	۷۱	۱۴۷	بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی
۰/۰۰۰۰	۳/۵۰۰	۲۰۷	۸۴	۹۷	قانون‌گرایی
۰/۰۰۰۰	۳/۵۰۰	۲۲۹	۷۰	۸۹	بصیرت
۰/۰۱۴۴	۳/۲۵۰	۱۹۷	۳۸	۱۵۵	صداقت
۰/۰۰۰۰	۳/۶۶۷	۲۳۴	۴۸	۱۰۶	رازداری
۰/۰۴۵۱	۳/۰۰۰	۱۷۹	۵۷	۱۵۲	صبر و تحمل
۰/۰۰۰۰	۳/۰۰۰	۱۸۰	۹۹	۱۰۹	اعتدال
۰/۰۰۰۰	۳/۵۰۰	۲۳۹	۸۱	۶۶	پای‌بندی به انسجام ملی
۰/۰۰۷۵	۳/۰۰۰	۱۷۸	۷۴	۱۳۴	قاعده‌مندی
۰/۰۰۰۰	۴/۰۰۰	۲۷۲	۷۴	۴۴	شجاعت و مرعوب نشدن برابر دشمن
۰/۰۰۰۰	۴/۰۰۰	۲۱۸	۱۰۱	۶۹	ترجیح منافع ملی
۰/۰۰۰۰	۳/۵۰۰	۲۰۵	۵۱	۱۳۰	خدمتگزاری
۰/۰۰۰۰	۳/۰۰۰	۱۷۹	۱۳۴	۷۳	انصاف
۰/۰۰۰۰	۳/۰۰۰	۱۷۹	۱۰۰	۱۰۵	مسئولیت‌پذیری

۳. مقایسه و اولویت‌بندی صفات

به منظور مقایسه میزان وزن صفات مختلف یادشده و اولویت‌بندی آنها، از روش تحلیل واریانس فریدمن استفاده شد که نتایج این آزمون در جدول صفحه بعد درج شده است:

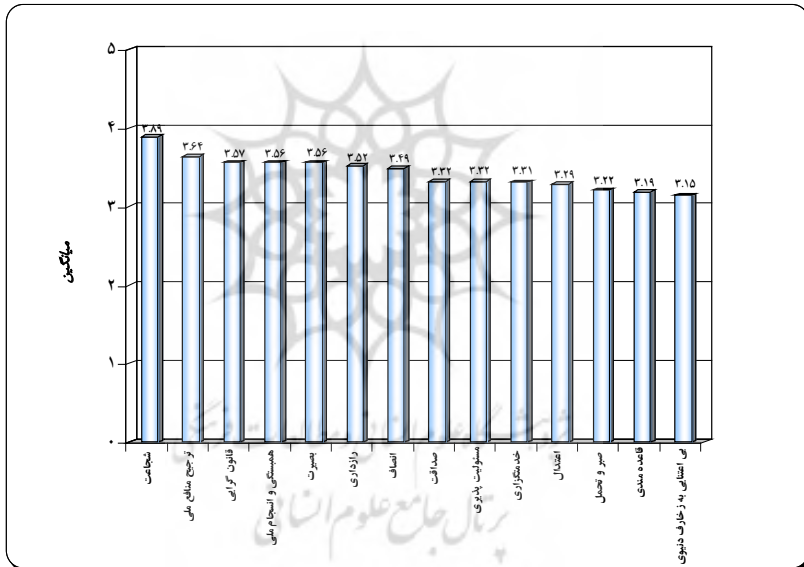

جدول ۴- نتایج آزمون تحلیل واریانس فریدمن برای مقایسه میزان وزن صفات مختلف

سطح معنی دار (Sig)	درجه آزادی	مقدار آماره χ^2 دو	تعداد نمونه	مقایسه وزن صفات مختلف
۰/۰۰۰	۱۳	۵۷۷/۵۵۱	۳۸۲	

با توجه به سطح معنی داری به دست آمده (Sig. = ۰/۰۰۰) که کوچکتر از سطح آزمون ($\alpha=۰/۰۵$) است، فرض صفر (H_0) رد می‌شود که بر اساس میانگین‌های به دست آمده می‌توان این صفات را از نظر میزان وزن آنها در امنیت نرم کشور به صورت نمودار زیر اولویت بندی کرد:

نمودار ۲: اولویت بندی صفات مختلف از نظر میزان وزن آنها بر اساس میانگین‌ها

نتیجه‌گیری

بررسی علمی صفات متعدد اخلاقی بیانگر آن است که در منظومه اخلاق سیاسی ۱۴ صفت محوری هستند و بقیه صفات در منظومه پیرامونی محسوب می‌شوند. بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی، قانون‌گرایی، بصیرت، صداقت، رازداری، صبر و تحمل، اعتدال، قاعده‌مندی، شجاعت و مرعوب نشدن در برابر دشمن، ترجیح منافع ملی، خدمتگزاری، انصاف، پای‌بندی به انسجام ملی و مسئولیت‌پذیری مهم‌ترین مؤلفه‌های اخلاق سیاسی هستند که ارتباط بیشتری با سیاست و قدرت دارند و بر امنیت نرم تأثیرگذارند.

یافته‌های میدانی پژوهش نشان داده است مؤلفه‌های اخلاق سیاسی به ترتیب تأثیرگذاریشان بر امنیت نرم عبارت‌اند از: شجاعت و مرعوب نشدن در برابر دشمن، ترجیح منافع ملی، قانون‌گرایی، پای‌بندی به انسجام ملی، بصیرت، رازداری، انصاف، صداقت، مسئولیت‌پذیری، خدمتگزاری، اعتدال، صبر و تحمل، پای‌بندی به قواعد بازی (قاعده‌مندی) و بی‌اعتنایی به زخارف دنیوی.

براساس یافته‌های تحقیق می‌توان چنین استنباط کرد که دست‌کم شرایط لازم برای احراز مشاغل برای نخبگان سیاسی کسب حداقل میانگین در هر یک از صفات اخلاقی یادشده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع فارسی

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۰)، اقتدار ملی: جامعه‌شناسی سیاسی قدرت از دیدگاه امام خمینی(ره)، تهران: عقیدتی - سیاسی نیروی انتظامی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۸۱)، مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیتی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- امام خامنه‌ای (۱۳۸۷)، حدیث ولایت (مجموعه بیانات)، دفتر تنظیم و نشر آثار مقام معظم رهبری.
- امام خمینی(ره)، سید روح الله (۱۳۷۸)، صحیفه نور، تهران: مؤسسه حفظ و نشر آثار امام خمینی (ره).
- امام خمینی(س)، سید روح الله موسوی (۱۳۹۰)، ولایت فقیه، تهران: نشر عروج.
- آمدی، عبدالواحد (۱۳۴۶)، شرح غرر الحکم، مقدمه و تصحیح محدث، تهران: دانشگاه تهران.
- بشیریه، حسین (۱۳۸۰)، آموزش دانش سیاسی، تهران: مؤسسه نگاه معاصر.
- جوادی آملی، عبدالله (۱۳۶۴)، اخلاق کارگزاران در حکومت اسلامی، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- خراسانی، رضا (۱۳۸۳)، اخلاق و سیاست در اندیشه سیاسی اسلام، قم: بوستان کتاب.
- ذوالفقاری، حسین و حسین عساریان‌نژاد (۱۳۸۹)، «رویکرد امنیت داخلی در مقابله با تهدید نرم»، فصلنامه مطالعات دفاعی - استراتژیک، دانشگاه عالی دفاع ملی، ش ۳۹، بهار.
- رنجبر، مقصود (۱۳۸۱)، اخلاق سیاسی (چشم‌انداز امام علی(ع))، تهران: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر.
- ره‌پیک، سیامک (۱۳۸۷)، تهدیدات قدرت ملی شاخص‌ها و ابعاد، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- سبحانی، جعفر (۱۳۶۹)، سیستم اخلاق اسلامی، قم: انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی.
- عبدالله خانی، علی (۱۳۸۸)، «طرح‌ریزی الگوی کلان امنیت ملی»، فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری، س اول، شماره مسلسل ۳ و ۴، بهار و تابستان.
- غزالی، ابوحامد محمد (۱۳۶۷)، نصیحه الملوک، با تصحیح استاد جلال‌الدین همائی، تهران: نشر هما.
- فارابی، ابونصر محمد (۱۳۵۸)، سیاست مدنی، ترجمه سیدجعفر سجادی. تهران: انجمن فلسفه ایران.
- فیض الاسلام، علی نقی (۱۳۷۸)، ترجمه نهج‌البلاغه، تهران: انتشارات فیض الاسلام.
- کاظمی، سیدعلی اصغر (۱۳۷۶)، اخلاق و سیاست: اندیشه سیاسی در عرصه عمل، تهران: قومس.

- الماسی، محمد حسین (۱۳۸۸)، تهیه و تدوین مدل سنجش و ارزیابی انواع تهدیدهای نرم و برآورد وضع موجود در تهران، معاونت فرهنگی - اجتماعی سازمان بسیج مستضعفین.
- ماندل، رابرت (۱۳۷۷)، چهره‌های متغیر امنیت ملی، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- مرادیان، محسن (۱۳۸۹)، شاخص‌های امنیت خارجی ج.ا.ا. و طراحی مدلی برای سنجش آن، تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- مسکویه رازی، ابوعلی احمد بن محمد بن یعقوب (۱۳۸۱)، تهذیب الاخلاق و تطهیر الاعراق، اصفهان: انتشارات مهدوی، بی تا.
- مطالعات گروهی (۱۳۸۸)، تهدید نرم در نظریه امنیت راهبردهای مقابله، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۷)، اخلاق در قرآن، قم: مدرسه امام علی بن ابیطالب علیه السلام.
- مهدوی کنی، محمدرضا (۲۰۰۲)، البدایه فی الاخلاق العملیه، بیروت: دارالهدی.
- نراقی، احمد (۱۳۶۲)، معراج السعاده، تهران: انتشارات رشیدی.
- نوروزی، محمدجواد و همکاران (۱۳۹۱)، دست در دست صبح انقلاب اسلامی، دفتر نشر معارف.
- هدلی آرکز و همکاران (۱۳۸۱)، «رویکرد اخلاقی»، در کتاب مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیتی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

منابع لاتین

- Lomagin, Nikita (2006), *Soft Security Problems in Northwest Russia*, The International Institute for Strategic Studies.
- Nye, Joseph S. (2004), *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, New York: Public Affairs.
- Rincón, Alfonso, Luis Emilio Ramos, Lucana Estévez (2006), *Soft Security within the Euro-Mediterranean Partnership CEU*, San Pablo University 'University Institute for European Studies.

